

Eric Blok
www.sb4.nl

Beekhuizen wordt opnieuw een Gelders Arcadië

Natuurmonumenten nodigde SB4 uit een herstelplan te maken voor drie landgoederen in Nationaal Park Veluwezoom. Als eerste wordt landgoed Beekhuizen onder handen genomen. Eric Blok: „Door enkele accenten stevig aan te zetten, wordt de cultuurhistorie beter zichtbaar.”

Tekst en Beeld Jacqueline van Wetten

Bovenop de Keienberg wordt een gebogen wand van cortenstaal geplaatst met een rand van 40 cm hoge betonbanden. De beschutte zitplaats biedt uitzicht op het IJsseldal en, bij mooi weer, op de Duitse stad Kleef, waar Van Spaens overgrootvader stadhouder was.

De uitsnedes in de cortenstalen wand markeren de vroegere radiale paden op de heuvel. Ook verwijzen ze naar het openingsmotief van de vijfde symfonie van Beethoven, een tijdgenoot van Van Spaen en net als hem een vrijmetselaar. Van Spaen wilde met zijn park tot contemplatie uitnodigen, evenzo wil Blok hier bezoekers uitdagen tot verdieping.

Stapels boomstammen, diepe bandensporen en voorraden constructiemateriaal. Op landgoed Beekhuizen in Velp wordt gewerkt. Bij de Keienberg manoeuvreert een kraanmachinist voorzichtig grote blokken beton tussen eeuwenoude bomen door. Hoveniers stellen de bekisting voor nieuwe trappen naar de heuveltop. En bij de grote vijver werkt een timmerman aan een vlonderrand.

Eric Blok van SB4 Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen ziet met zichtbaar genoegen hoe zijn plan vorm krijgt. De landschapsarchitect en tuinhistoricus groeide op in de regio. In zijn jeugd was het landgoed een spannend speelbos. In 2009 kreeg het Wageningse bureau de opdracht een herstelplan te maken voor de drie landgoederen die Natuurmonumenten in de gemeente Rheden bezit: Beekhuizen,

Heuven en Rhederoord. Op dit moment wordt Beekhuizen als eerste opgeknapt.

Natuurmonumenten verlangde een plan waarin cultuurhistorie, ecologie en recreatie met elkaar in balans zijn. Blok: „Maar we wilden voorkomen dat de drie landgoederen te veel op elkaar zouden gaan lijken. Daarom is voor elk landgoed een apart plan gemaakt. Samen vormen die plannen een gevarieerd en evenwichtig totaalbeeld, tegelijkertijd is voor elk landgoed gekeken waarin het zich van de andere twee onderscheidt.”

Baron van Spaen van Biljoen

Uniek voor Beekhuizen is de stempel die Johan Frederik Willem, baron van Spaen van Biljoen vanaf 1774 tot aan zijn dood in 1827 op de inrichting van het landgoed heeft gedrukt. „Hij maakte er een

wandelpark van. Na zijn tijd zijn wel kleine veranderingen aangebracht, maar die waren niet echt wezenlijk. Van Spaen was hier dé belangrijke figuur.”

Na die vaststelling ging het erom uit te vinden welke plekken specifiek zijn voor Beekhuizen en hoe die moeten worden ingevuld, vertelt Blok. Op de ene plek plaatst de cultuurhistorie zich op de voorgrond, terwijl elders natuurwaarden van belang zijn en weer ergens anders de beleving van de recreant voorop staat. „En soms vallen die verschillende invullingen samen.” Blok geeft als voorbeeld de heuvelenroute, een rechte verbinding tussen de Ossenberg en de Kamerdalscheberg eindigend bij het Amphitheater. De bedoeling is om op de Ossenberg het zicht op het IJsseldal te herstellen en bij het Amphitheater de begroeiing opener te maken en weer terug te brengen

naar eikenhakhout. „Daarmee worden cultuurhistorische kenmerken hersteld. Zet je er een bankje neer dan is het tevens een aantrekkelijke rustplek met uitzicht voor de wandelaar. Bovendien is de warme, zonnige vallei een uitbreiding van het leefgebied voor vlinders uit de aangrenzende Beekhuizense Heide.“

Het opknappen van de heuvelenroute is geen prijzige ingreep. De ingrepen die Blok doet bij de Keienberg en bij de grote vijver zijn dat wel. „Op die plekken geven we echt het geld uit“, stelt Blok. „Het zijn unieke plekken die het waard zijn om er extra aandacht aan te besteden. Door juist deze accenten stevig aan te zetten, wordt de cultuurhistorie die eigen is voor Beekhuizen weer zichtbaar.“

Donker en licht

Bij de Keienberg wordt het 2 km lange spiraalpad, dat was overwoekerd, open gemaakt. De rechte paden naar omhoog die door het vele sleetje rijden in de winter volkomen zijn uitgehold, worden

voorzien van nieuwe trappen. Vanuit het donker treedt de wandelaar op de bijna zestig meter hoge top in het licht, waar een zitplek een weids uitzicht biedt over het IJsseldal.

De robuuste zitplek, uitgevoerd in cortenstaal en beton, staat in schril contrast met de boomhut die Van Spaen in zijn tijd op dezelfde plek construeerde. „Een oude boomhut voldoet in deze tijd niet meer“, vindt Blok. „Je moet rekening houden met hangjongeren en vandalisme. De wand van cortenstaal is hufterproof en kleurt mooi mee met de natuurlijke omgeving: is het nat dan wordt hij oranje en bij droog weer kleurt hij meer naar bruin. Ook de betonranden zijn niet kwetsbaar of onderhoudsgevoelig.“ De landschapsarchitect is zich ervan bewust dat de vormgeving en uitvoering van de zitplaats een stevige ingreep is in het landschap. „Maar dit grote park kan dat ook hebben.“

Dezelfde materialen komen terug bij de grote vijver, de drukst bezochte plek op het landgoed. Een trappenpartij leidt

naar het water. Op de vlonder aan de waterkant kunnen mensen in de zomer met hun voeten in het water bungelen of in de winter hun schaatsen onderbinden.

Ringslang en wandelaar

Het pad aan de oostzijde van de vijver had Blok in eerste instantie geschrapt zodat de ringslangen die er leven meer rust krijgen. Het stuitte echter op weerstand van omwonenden, die gewend zijn een 'rondje om de vijver' te maken. „Dat begrijp ik wel“, zegt Blok. „Het terrein rond de vijver is redelijk vlak en dus goed begaanbaar voor ouderen.“ Door het pad wat te verleggen in de richting van de nog te realiseren picknickwei kan volstaan worden aan de behoefte van zowel ringslang als wandelaar. „Het park wordt zo weer een fijne plek voor iedereen.“ En zo heeft Van Spaen het ook bedoeld: hij wilde een openbaar toegankelijk park creëren waar de wandelaar afleiding vindt van zijn dagelijkse besommeringen, als een Gelders Arcadië. <

Bij de Keienberg voeren op verschillende plekken trappen naar omhoog. De trappen worden uitgevoerd in cortenstaal, hetzelfde materiaal dat ook voor de rustplaats op de top en bij de vijver wordt gebruikt.

De huidige waterval dateert uit begin twintigste eeuw en ligt op de plek van een achttiende-eeuwse cascade. Op de hellingen aan weerszijden worden nieuwe paadjes aangelegd, omgeven door bloeiende en besdragende struiken, die het hele jaar door een aardige aanblik bieden.

Langs de holle beek staan dicht aan de waterkant grote oude bomen. „Dat maakt de oevers erg kwetsbaar. Ook mountainbikers die door de beek fietsen, vormen een bedreiging.“ Het water in de sprengbeek is geclassificeerd als beschermd HEN-water: water van het hoogste ecologische niveau.

Landgoed Beekhuizen

Oppervlakte 164 ha
Opdrachtgever Natuurmonumenten
Herstelplan SB4 Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen
Aanleg Onder meer Oostpijl Hoveniers, Bouwonderneming Jager en Aannemingsbedrijf Simonsz
Kosten De provincie Gelderland draagt €1 miljoen bij, tevens zamelt Natuurmonumenten via crowdfunding geld in
Oplevering Mei 2013
Onderhoud Natuurmonumenten

Eric Blok vroeg Klaas Bomert van Buitengoedbeheer in Nijmegen, specialist in groenonderhoud op landgoederen en buitenplaatsen, mee te denken over het bosbeheer. „Het hele bos kappen en terugbrengen naar hakhout zoals in de achttiende eeuw, is geen optie. Wel dunnen we op plekken de bomenopstand zodat we variëteit krijgen in de onderlaag.“

De trappenpartij aan de kop van de vijver is uitgevoerd in cortenstaal en beton. De trappen bieden in een rechte lijn zicht op de waterval aan de overkant van de vijver. „De wildgroei langs het pad rond de vijver is verwijderd, waardoor de vijver een echte eyecatcher is geworden.“